

САДІВНИЧА ГОЛГОФА ПРОФЕСОРА ВОЛОДИМИРА СИМИРЕНКА (ДО 130-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТА СТОЛІТТЯ З ЧАСУ ЗАСНУВАННЯ МЛІЇВСЬКОЇ ДОСЛІДНОЇ СТАНЦІЇ САДІВНИЦТВА)

П. В. ВОЛЬВАЧ

Кримський осередок Наукового товариства ім. Шевченка
e-mail: petrovolvach@ukr.net

У статті розглянуто життєвий шлях, наукову, науково-організаційну та громадську діяльність видатного вченого-помолога професора Володимира Левковича Симиренка, а також деякі моменти історії Мліївської садово-городньої дослідної станції, яку він заснував. Детально описано боротьбу В. Симиренка з представниками «мічуринської біології», які намагалися знищити надбання українських учених у галузі садівництва, ліквідувати Всесоюзний науково-дослідний Інституту плодового і ягідного господарства в Києві, створений на базі Мліївської дослідної станції садівництва і перевели інститут до Козлово (нині — місто Мічуринськ, рф). Радянська влада, розпочинаючи з 1933 року, тричі арештовувала В. Симиренка за т.зв. «антирадянську діяльність». Постановою прокурора НКВС СРСР від 2 вересня 1938 року Володимира Симиренка засуджено до страти через розстріл. Вирок виконано в ніч із 17 на 18 вересня 1938 року. Вченому йшов тоді лише 47-й рік. Його поховано у безіменній братській могилі в урочищі «Солянка» під Курськом.

Ключові слова: історія науки, професор В. Л. Симиренко, помологія, історія садівництва в Україні.

Фото. Володимир Левкович Симиренко (29.12.1891–18.09.1938)

На початку 1921 року розпочала свою діяльність перша в Україні державна наукова установа з плодівництва — Мліївська садово-городня дослідна станція. Її на базі Помологічного розсадника Левка Симиренка створив його син, Володимир Симиренко (фото), вихованець Київського політехнічного інституту.

За десять років своєї діяльності дослідна станція під керівництвом талановитого вченого та організатора перетворилась у провідну наукову установу країни, добре знану в науковому світі.

© П. В. ВОЛЬВАЧ, 2024

Станція здійснювала науково-методичне керівництво дослідною мережею у всіх союзних республіках. Фактично Мліївська садово-городня станція стала на той час головним науковим центром країни у галузі садово-городньої діяльності.

Професор Володимир Симиренко і керований ним науковий колектив розробили стратегію розвитку промислового садівництва як важливої економічної галузі. Вчений також обґрунтував необхідність невідкладного реформування науки, як рушійної сили галузі.

Грандіозні плани українського вченого підтримав президент щойно створеної Всесоюзної академії сільськогосподарських наук ім. В. І. Леніна (ВАСГНІЛ) академік Микола Вавилов. Під час своїх численних поїздок по Україні він добре вивчив стан садівництва в республіці і був обізнаний з діяльністю Мліївської садово-городньої дослідної станції.

М. І. Вавилов підтримав ідею Володимира Симиренка щодо необхідності створення на теренах України Всесоюзного науково-дослідного інституту плодового і ягідного господарства. Він погодився також з аргументацією В. Симиренка про доцільність розташування цього інституту саме в Києві, де існували необхідна матеріально-технічна і наукова база, досить давні садівничі традиції та відповідні наукові кадри.

За задумом В. Симиренка, узгодженим і підтриманим Президією ВАСГНІЛ, передбачалося створення в структурі Всесоюзного інституту плодового і ягідного господарства сімнадцяти зональних дослідних станцій: в Московській області, Білорусі, Центральній Чорноземній області, Мелітополі, Придністров'ї (Україна), в Криму, в Середньо-Волжській області, Нижньо-Волжській області, Чорноморському узбережжі Кавказу (Сочі), на Кубані (Північно-Кавказька обл.).

Рішення ВАСГНІЛ про створення у Києві Всесоюзного інституту плодового і ягідного господарства було ухвалене на початку 1930 року. Вже 14 липня 1930 року під головуванням академіка Миколи Вавилова відбулося засідання Президії ВАСГНІЛ, де були розглянуті практичні питання організації його діяльності. Виконуючим обов'язки директора був затверджений професор Володимир Симиренко. За існуючими на той час правилами через його походження із заможної родини та безпартійність він не міг бути директором. Станом на 1930 рік створюваний Всесоюзний інститут фінансувався навіпіл із союзного та республіканського бюджетів.

Наприкінці 1931 року бюро Президії ВАСГНІЛ остаточно затвердило мережу Інституту на 1933 рік. Порівняно з попередніми планами професора В. Симиренка мережа створювано-

го Всесоюзного Інституту плодового і ягідного господарства виявилася дещо урізаною і відкоригованою. До Інституту ввійшли: Мелітопольська, Тираспільська, Мліївська, Кримська, Закавказька (м. Тбілісі), Астраханська (м. Алма-Ата) та Туркестанська (м. Ташкент) науково-дослідні станції садівництва. Було ухвалено також рішення про створення філії інституту у Російській федерації, на території Центрально-Чорноземної області.

Ідею створення на теренах України Всесоюзного науково-дослідного інституту плодового господарства з вельми розгалуженою дослідною мережею козловські садівники, які зосереджувалися під егідою Державного розсадника ім. Івана Мічуріна (м. Козлов, нині Мічурінськ), зустріли доволі прохолодно і навіть вороже. Адаже в оточенні улюбленця Кремля і ленінського висуванця І. Мічуріна давно визрівала ідея перетворення провінційного тамбовського містечка Козлова з розсадником Мічуріна у центр садівничої науки. Тим більше, що для цього було і кілька приводів. У 1929 році на державному рівні вшанувалося 50-ліття наукової діяльності Івана Мічуріна. Напередодні цієї дати республіканське видавництво «Новая деревня» здійснило помпезне видання мічурінської праці «Итоги полувековых работ». У лютому 1930 року розсадник Івана Мічуріна вдруге відвідує «всесоюзний староста» Михайло Калінін, а в червні 1931 року садівника вшанували найвищою державною нагородою – орденом Леніна. На початку 1931 року за сприяння Центральної Контрольної Комісії (контрольної комісії сталінського ЦК партії), ухвалюється рішення про організацію в містечку Козлові на базі розсадника ім. Івана Мічуріна та селекційного технікуму теж його імені кількох закладів всесоюзного значення: виробничо-навчального дослідного комбінату у складі радгоспу-саду на площі 3500 га, Центрального науково-дослідного інституту північного плодівництва, навчального інституту плодового господарства, інституту аспірантури, технікуму, робфаку, дитячої сільськогосподарської дослідної школи та інших установ. Зазначимо, що запропонована структура мічурінського садівничого центру була безсоромним плагіатом з раніше оприлюдненого професором Володимиром Симиренком плану створення садівничого наукового центру в Україні.

Десятим пунктом цієї постанови ухвалюється рішення про ліквідацію Всесоюзного науково-дослідного інституту плодового і ягідного господарства в Києві і переведення його до Козлова: «Перевод института, его научного персонала, инвентаря из Киева в Козлов закончить к 15 июля сего года, в УССР должны оставаться

лишь бывшие сотрудники Млиевской опытной станции, за исключением тех товарищей, которые в настоящее время работают заведующими отделами и лабораториями института и которые во всяком случае должны выехать в Козлов».

16 серпня 1931 року на урочистих зборах Козловської міської ради, присвячених врученню Івану Мічуріну ордена Леніна, оприлюднено клопотання міської влади перед Президією Центрального Виконавчого Комітету СРСР про перейменування міста Козлов у Мічурінськ. Урядова постанова про перейменування була ухвалена 18 травня 1932 року. Таким чином, на мапі Союзу з'явилося нове місто Мічурінськ. Кремлівські вожді цілком усвідомлено методично знищували симиренківський Всесоюзний науково-дослідний інститут плодового і ягідного господарства, штучно створюючи у Мічурінську Союзний науковий центр садівництва.

Інститут південних плодових культур в Києві після цілеспрямованого погрому мічурінцями втратив значну частину своєї науково-дослідної мережі, став фінансуватися переважно з республіканського бюджету, недорахувався багатьох високопрофесійних науковців. Проте під керівництвом професора Володимира Симиренка рештки колективу продовжували плідно працювати.

Упродовж 20–26 грудня 1931 року В. Симиренко провів у Києві велелюдну всесоюзну нараду з стандартизації сортів плодових культур. Ініціатором, ідеологом і головним доповідачем на цій нараді був професор Симиренко. Саме на цій нараді, яка майже невідома сучасним науковцям, стався водорозділ між європейського виміру українською науковою школою і козловсько-мічурінськими авантюристами від науки. Завдання наради: обговорення засад науково-обґрунтованого формування стандартного сортименту плодових і ягідних культур в різних регіонах країни. Крім того, провідні науковці країни мали запропонувати уніфіковану методіку визначення оптимальних природно-кліматичних зон для створення промислових насаджень.

Найвагоміші напрацювання у цьому напрямку були зроблені Мліївською садово-городньою станцією та новоствореним у Києві Всесоюзним науково-дослідним інститутом плодового і ягідного господарства. Обговорення поставлених завдань відбувалося спокійно і виважено. Проте, коли стали ухвалювати постанову наради, розгорнулася жвава дискусія. Представники мічурінського клану з Козлова зробили спробу включити в підсумковий документ пункти, які не обговорювалися на нараді. Йшлося про широ-

ке впровадження в промислову культуру мічурінських сортів плодових і ягідних культур. Крім того, науковці з Козлова намагалися включити в ухвалу наради рекомендації про широке використання селекційними установами сумнівних мічурінських методів.

Мічурінське угруповання на цій нараді намагалось перевести наукову дискусію в політичну площину. Один з його очільників демагогічно заявив: «...мічуринский метод работы настолько ценен, что от него не стоит отмахиваться тогда, когда Партия и Правительство этому делу придают большое значение». Не усвідомлюючи небезпеки, професор Володимир Симиренко, як справжній рицар науки та поборник наукової істини, відповів своїм дорадникам: «Давати нагороди Мічуріну та іншим — справа радянського уряду, а наша справа визнавати чи не визнавати його методи і досягнення».

В. Симиренко, як досвідчений фахівець з сортознавства та селекції, у своєму виступі аргументовано довів, що у розпорядженні мічурінців недостатньо експериментальних матеріалів для введення їхніх сортів плодових культур в стандартний сортимент. Відмітивши, що у світовій селекційній практиці, в сучасній науці, крім сумнівних мічурінських методів, існує багато інших, він зокрема зауважив: «Іван Володимирович вважає, що шляхом гібридизації можна створити гібриди, а використовуючи метод ментора можна змінити їх генетичну сутність. Я в це не вірю і вважаю, що це не метод. Такої ж думки дотримується багато вчених як в Союзі, так і за його межами. Не можна сьогодні без заслуховування доповіді та всебічного обговорення проблеми фахівцями з генетики та селекції приймати цей метод на віру».

Для врегулювання конфлікту президія наради запропонувала винести на голосування пропозиції різних наукових напрямків. Мічурінці наполягали на тому, щоб в остаточній ухвалі наради було зазначено: «Визнати цінність методів Мічуріна і вважати за необхідне використовувати їх у всіх районах нашого Союзу врівень з іншими». Професор Симиренко запропонував: «Не даючи оцінки методам Мічуріна, упродовж 1932 року провести у Вавиловському інституті в Ленінграді наукову конференцію, на якій обговорити всі наявні методи і методіки селекційної роботи, в тому числі і селекційну роботу І. В. Мічуріна».

Перша пропозиція набрала 35 голосів, за другу проголосувало 44 учасники наради. Коли б ухвалена нарадою симиренківська пропозиція була би реалізована, то доля самого вченого і доля всієї агрономічної та біологічної науки в

країні, безумовно, не була б такою руйнівною і трагічною. Адже провідні селекціонери і генетики країни, запрошені на цю нараду, дали б ще на початку 1932 року об'єктивну оцінку так званім мічуринським методам в селекції, зупинили б роздмухуваний кремлівськими вождями культ біологічного месії, унеможливили появу радянського селекційного Распутіна Трохима Лисенка, стали б на заваді виникненню руйнівної для країни «найпередовішої в усьому світі мічуринсько-лисєнківської агробіології». Саме вона знищила наукову еліту країни і відкинула вітчизняну біологічну і агрономічну науку в епоху печерного середньовіччя.

На жаль, через компартійну диктатуру і сталінську тиранію наука в країні стала рухатися лише в дозволеному, хибному напрямку, ламаючи долі десятків тисяч найталановитіших, високоморальних подвижників науки. Професор Володимир Симиренко, як і академік Микола Вавилов були одними з них.

Немає сумніву, що після такої нищівної поразки агресивне мічуринське угруповання з Козлова, вирішило у ненауковий спосіб взяти реванш. Своїм кремлівським покровителям позицію професора Володимира Симиренка та української наукової школи вони представили як антипартійну шкідницьку діяльність. У партійні та урядові органи стали надходити численні скарги, опоненти Володимира Симиренка вдавалися до вельми популярних у той час доносів, наклепів, цькування та обструкції видатного українського вченого.

Невдовзі після цієї конференції розпочалося цілеспрямоване знищення симирєнківського інституту. Йому обрізали фінансування, позбавили науково-дослідної мережі за межами України, ліквідували Інститут аспірантури. Колись потужний і добре оснащений науково-дослідний заклад перетворювався в третьорозрядну провінційну контору. У цьому стані він перебував упродовж наступних десятиліть. Україну на десятиліття позбавили права захищати навіть кандидатські дисертації. Докторанти для захисту дисертацій з плідівництва змушені були також їхати в інші республіки, головним чином до Москви, Ленінграда.

Донька професора В. Симиренка пані Тетяна Симиренко-Торп, громадянка Канади, розповідала, що упродовж всього 1932 року батько перебував у депресивно-пригніченому і тривожному стані. Він, чекаючи на арешт, щодня збирав в'язничну валізу. Але вчений, незважаючи на утиски, продовжував наполегливо боротися, сподіваючись добитися правди та справедливості. Про це красномовно свідчить останній лист про-

фесора Володимира Симиренка до президента ВАСГНІЛ академіка Миколи Вавилова. Цей лист розкриває глибинність конфлікту видатного вченого з мічуринськими авантюристами і шарлатанами від науки. Подаємо його без коментарів, в повному обсязі та мовою оригіналу.

«Глубокоуважаемый Николай Иванович!

Пишу Вам в связи с небольшим инцидентом, возникшим в конце Всесоюзного Совещания по стандартизации ассортиментов. Надо полагать, что Вы, хотя бы в общих чертах, знакомы с ним, хотя ему придается большее значение, чем он того заслуживает. Формальная сторона дела ясна из прилагаемой стенограммы и, на мой взгляд, мои выступления не содержат в себе чего-либо противоречащего общим установкам правительства и партии. Вместе с тем, в настоящее время мичуринскими работниками поднята большая история и Президиум Академии с.-х. Наук, затребовав от нас все материалы, предполагает иметь специальное суждение по данному вопросу на особом заседании Президиума.

Положение вещей я понимаю следующим образом:

1. Группа работников Козлова добилась образования Института в Козлове на основании постановления ЦКК. Этим постановлением широко пользуется и везде и всюду ставит вопрос так, что все методы и теории И. В. Мичурина безоговорочно правильны и не подлежат обсуждению. При каждой возможности они требуют общественного признания этого положения.
2. Все это делается, дабы именем Мичурина, который действительно имеет большие заслуги, получившие и соответствующую, вполне заслуженную высокую оценку, — оправдать и узаконить все то, что делается в Козловском Институте и все его недостатки. Последнее также выяснилось на Всесоюзном Совещании по стандартизации ассортиментов, на котором, наряду с проведением вышеуказанной политики, были представлены слабые и недоброкачественные материалы не только по районированию ассортиментов, но и по сортам, выведенным И. В. Мичуриным.
3. Кроме того, та же группа не может примириться с существованием Института Южного Плодоводства и продолжает проявлять воинствующий империализм в этом отношении.
4. В силу указанных причин. Козловская группа ищет мельчайшего предлога для во-

зможної дискредитації нашого Інститута і окремих його працівників.

5. Указана політика козловців, дуже різко ними виявляється, зустрічає натуральну реакцію з боку садівників, які разом з тим не отождествляють імені І. В. Мичуріна з діями групи осіб, надмірно широко оперуючих авторитетом цього імені.
6. Також треба мати на увазі, що другою причиною незадоволення діями козловців з боку садівничих кіл є наступне: благополучне рішення завдань, поставлених партією і урядом в області створення соціалістичного садівничого і ягідного виробництва, вимагає дружньої і узгодженої роботи всіх господарських і науково-дослідницьких установ /ВІР, Южний і Північний Інститути садівничого і ягідного господарства/, так як ні одне з них ізольовано виконає ці завдання не зможе. Політика ж козловців руйнує в даний час необхідне єдність.
7. Таке положення речей повинно бути визнано ненормальним і необхідно прийняти заходи з усунення указаних ненормальностей, зокрема в науково-методологічній області. В частині, не можна ж якоїсь певної методи селекції раз і назавжди визнати єдино правильною і не шукати нових шляхів, не говорячи взагалі про фактичну цінність методу.

Дозвольте ще повернутися до інциденту, що стався на Сесії. Доклад про мичуринські сорти не обговорювався ні в пленумі, ні в комісії. Голова Сесії /Коваль/ поручив самому доповідачу /Широкову/ скласти резолюцію і вона була написана за столом Президіуму вже в момент прийняття постанови про інші доклади. До опублікування проекту цієї резолюції Лєвошиным я ознайомився з її змістом і просив доповідача і голову Сесії пропустити перший абзац або, в крайньому випадку, про зміну його редакції в силу того, що Сесія не мала доповіді і висновку про мичуринські методи селекції. Голова Сесії також просив доповідача, але той не погодився і я залишив за собою право висловитися. Характер мого висловлення являється зі стенограми.

Пишу все це Вам з надією, що Ви погодитесь допомогти в ліквідації кампанії, піднятої козловцями не тільки проти мене, але і проти постанови Всесоюзної Сесії про стандартизацію сортів і Північного Інститута

садівничого і ягідного господарства і, в частині, прийміть участь в засіданні Президіуму Академії при розгляді цього питання.

Дозвольте Вам ще повідомити, що загальна нарада працівників Садівничого Радгоспу прийняла на днях різку резолюцію по цим питанням і, очевидно, готується ще ряд загальних висловлень.

Якщо б Ви хотіли особисто говорити зі мною по даному питанню, то викличте мене телеграмою і я готовий, якщо потрібно, приїхати в Москву або Ленінград.

*Іскренньо уважаючий Вас
В. Л. Симиренко
21/1/1932»*

Микола Вавилов підтримував свого українського колегу. Він у березні 1932 року відповів В. Симиренку, роблячи акцент на ненауковості мичуринських постулатів: «Товариші з Козлова використовують всього ім'я Івана Мичуріна. В працях Івана Владимировича, при всіх його великих заслугах, є багато елементів ненауковості, так само як і у Бербанка. Обговорювати ці питання можна тільки в спокійній обстановці при достаточній підготовленості аудиторії і судей, що, як Ви знаєте, буває не завжди. Одні великі заслуги Мичуріна, цінність виведених ним сортів і цінність Івана Владимировича як трудяги, п'ятдесят років наполегливо працюючого, а друге питання — наукова селекція, садівництво. Для Івана Владимировича вони взагалі не були обов'язковими; по суті, його робота була індивідуальним делом, з інституту ж ми спитали науки. І то легкомислячі і, по-видимому, невеликий багаж, який характерний ряду товаришів в Козлові, знайдуть об'єктивну оцінку в країні якщо не сьогодні, то завтра». Подальший перебіг подій довів помилковість сподівань Миколи Вавилова на покращення діяльності мичуринського інституту. Невдовзі і сам академік Микола Вавилов, як і тисячі талановитих вітчизняних вчених стануть жертвами цього мракобісся.

У Різдвяні свята, в ніч з 7 на 8 січня 1933 року В. Симиренко заарештували. Донька вченого пригадувала, що згромадження енкаведистів, увірвавшись у помешкання, нищили по всьому будинку, перебираючи кожну папірець, гортаючи кожну книгу, вилучаючи сімейний архів, цінні батькові нагороди та різноманітні дипломи. Обшук тривав до ранку.

Слідство у справі професора В. Симиренка та інших її фігурантів велося майже три місяці. За цей період йому довелося перенести пригноблені допити, знущання та жорстоке катування

ня. Від заарештованих слідчі добивалися каяття та зізнання у злочинах, які вони не скоювали.

На вимогу своїх катів видатний вчений написав в одиночній камері смертників Лук'янівської в'язниці свою автобіографію. У ній В. Симиренко намагався довести своїм мучителям свій вагомий внесок у садівничу науку.

Написана у Лук'янівській в'язниці автобіографія професора Володимира Симиренка — яскравий доказ його титанічного внеску у вітчизняну садівничу науку. І цей колосальний доробок світового виміру вченого нам потрібно осмислити і зберегти для прийдешніх поколінь.

Транскрипція автобіографії Володимира Л. Симиренка, написаної ним в ув'язненні на вимогу НКВД /Випускаємо дитинство і відомості про батьків, документ подається мовою оригіналу/:

«...Получил среднее образование в Полтавской и Киевской VII гимназии. В 1910 году поступил в Киевский Политехнический Институт на с.-х. отделение. Держал государственные экзамены и сдал дипломную работу весной 1918 г. В гимназические и студенческие годы был близок с с.-д. организациями. В студенческие годы принимал участие в забастовках, демонстрациях и пр., руководимых названными организациями, однако далее этого не пошел как в те годы, так и в революционные годы.

Плодоводством начал интересоваться с детства и прошел большую практическую и теоретическую школу в этом направлении под руководством отца, начиная примерно с 16–17 лет, воспринимая таким образом специальность последнего. В студенческие годы готовился к научно-исследовательской работе по плодоводству, каковой и занялся, начиная с 1920 г. По исследовательской линии я работал:

- в Научном с.-х. комитете УССР НКЗ с 1920 по 1926 г. в качестве зав. секцией садоводства;
- на Млиевской садово-огородной станции 1921 – 1930гг. в качестве директора и организатора станции;
- в НИИ плодового и ягодного хозяйства 1930–1933 гг. — временный директор, зам. директора по научной части и последний год зав. сектором сортоизучения.

Педагогическая работа моя протекала:

- в Одесском садовом техникуме 1920 г.;
- Киевский с.-х. институт — 1921–1922 — доцент по плодоводству;
- Высшие курсы переквалификации специалистов НКЗ УССР в 1926–1928 гг. — преподаватель плодоводства;
- Полтавский садовый институт — профессор плодоводства —1929–1931 гг.;

- Уманьский плодово-ягодный институт — профессор по курсам питомническое дело и сортоведение — 1931–1932 гг.

Считаю своими достижениями в области научно-исследовательской и педагогической работы:

1. Организацию Млиевской опытной станции, которая и по сей день является единственной по своей научной значимости в Союзе и одной из лучших в мировом масштабе.
2. Разработку основных положений, заданий, программ и планов деятельности исследовательской системы СССР в области плодоводства, а также ближайшее участие в реконструкции с.-х. опытного дела СССР.
3. Проведение под моим руководством и опубликование под моей редакцией свыше 50 выпусков научных работ Млиевской опытной станции, Всеукраинской помологической книги и НИИ южного плодово-ягодного хозяйства.
4. Детальную разработку научной и производственной системы и техники производства посадочного материала плодовых растений, принятую вначале УССР, а теперь всей южной зоной плодоводства СССР.
5. Инициативу и проведение в жизнь по УССР, а позже и СССР создания маточных сортовых фондов плодовых деревьев, контроля и апробации посадочного материала плодовых и ягодных растений.
6. Разработку основных положений стандартизации ассортиментов плодовых и ягодных растений в СССР и проведение под моим руководством этого рода работ в 1924 г. и 1928 г. для УССР и в 1931 г. для южной зоны плодоводства СССР.
7. На основе научно-исследовательской собственной работы, а также ряда сотрудников и суммирования литературных материалов написание до 200 печатных листов различных по характеру содержания работ (пособия для ВУЗов, журнальные и газетные статьи, отчеты, популярные брошюры, курсы для бригадиров и т. д.). Наиболее крупными являются: а) «Садовый розсадник», 1929 г., 24 печ. листа; б) «Плодові асортименти України», 1930 г., 32 печ. листа; в) «Частное плодое сортоведение» — сдано в печать осенью 1932 г., около 75 печ. листов. Кроме того, под моей редакцией вышло ряд переводных работ с русского на украинский язык и сдано в 1932 г. В печать переведенная на украинский язык с английского «Учебник плодоводства» Гурлея. Подготавливал к печати и предполагал око-

нчить в 1933 г. работу монографического порядка листов на 45–50 — «Производство посадочного материала».

8. В течение работы в 1920–1932 гг. принимал ближайшее участие в подготовке кадров различных рангов — высшие исследовательские и педагогические, ВУЗовцы, переквалификация средней степени, бригадиры и очень большое число квалифицированных рабочих (из числа Млиевских рабочих этой категории до 70 человек ушло в ВУЗы).
9. Организация и участие в редактировании журналов «Вісник садівництва, виноградарства та городництва» — 1925–1930 гг., «Українське садівництво та городництво» — 1930 г.

В основном являюсь специалистом плодоводом в области научно-исследовательской и педагогической работы по вопросам производства посадочного материала и сортоведения, но также обстоятельно знаком с вопросами плодовой агротехники. Хорошо производственно знаком с плодоводством и в меньшей мере с полеводством и огородничеством и с практической организацией и ведением этих отраслей.

2.IV.1933

/підпис/
В. СИМИРЕНКО

З властивою для вченого чесністю та пунктуальністю він перерахував всі етапи свого життя та титанічної багатолітньої наукової діяльності. Можна здогадуватися, що своїм життєписом професор Володимир Симиренко намагався переконати запрограмованих слідчих у своїй невинуватості. Але катам, які виконували кремлівсько-козловське (мічуринське) замовлення, було байдуже до чистосердечних зізнань видатного вченого.

Сфабриковану енкаведистами справу Володимира Симиренка розглядала судтрійка ГПУ УРСР. Згідно довідки КДБ УРСР, виданої у 1991 році, (мовою оригіналу) «...основная «контрреволюционная деятельность» сводилась к агитации среди сотрудников НИИ плодового хозяйства, «вредительству» — отказе от ведения селекционной работы института и системы его учреждений по методике Мичурина, задержке с разработкой стандартных ассортиментов для пригородных районов, противодействие ведению государственного контроля дачного материала и т. п.». На підставі статті 54 п. 1 Кримінального кодексу вченого засудили до страти. Майже сім місяців він перебував у камері

смертників. Згодом смертний вирок замінили на 10 років перебування у виправно-трудої колонії. 10 листопада 1933 року Володимира Симиренка вивезли у Херсон для відбуття покарання у виправно-трудої колонії № 29 ім. Полякова. В колонії вчений із світовим іменем працював агрономом садово-городньої ділянки, яка проводила озеленення території і вирощувала овочі та садовину для табірної охорони та херсонських енкаведистів.

За сумлінну працю і бездоганну поведінку в грудні 1936 року напередодні дня народження вченого, його звільнили, визнавши, що підстав для його арешту не було. Сподіваючись на помилування та підтримку академіка Миколи Вавилова та багатьох своїх московських друзів, Володимир Симиренко, минаючи Київ, з Херсона поїхав до Москви. При виході з херсонського потягу на Курському вокзалі Москви вченого знову заарештували і відвезли до Луб'янки. Вочевидь, ортодоксальні мічурінці не могли ніяк змиритися зі звільненням свого затятого опонента. Адже вони ще в 1933 році, після арешту небезпечного для них наукового опонента, із захопленням писали: «наконец все преграды для распространения мичуринского учения после ареста Владимира Симиренко устранены».

Можна з певністю сказати, що на Луб'янці, де вченого утримували більше року, він знову пройшов через нове слідство, зазнав принижень та жорстоких катувань. Але навіть досвідчені московські костоломи у діях професора Володимира Симиренка не знайшли складу злочину і його передали у розпорядження «Держплдорозсадника». У цій установі Симиренко добре знали як першокласного фахівця з розсадницької справи. Йому надали можливість працювати рядовим агрономом у найбільшому в країні Обоянському плодворозсадницькому радгоспі в Курській області. Вчений на Курщині встиг посадити свій останній в житті плодовий сад. У травні 2009 року симиренкознавці і садівники з Черкащини відвідали містечко Обоянь. На будинку, в якому мешкав професор Володимир Симиренко, українська делегація встановила пам'ятну дошку і оглянула рештки симиренківського саду в Обоянському радгоспі.

Весною (30 березня 1938 року) професора Володимира Симиренка заарештували втретє. Складається враження, що територіальна близькість Обояні до Мічуринська вельми непокоїла кровожерний мічуринський клан. Адже те, що вибудовувалося на той час у мічуринській садівничій столиці було неприхованим плагіатом із Симиренкових намірів — зробити Україну і Київ садівничою столицею всієї країни. Згідно

вищеназваної довідки КДБ УРСР звинувачення, висунуті проти Володимира Симиренка, були ще абсурднішими, але від того не менш тяжкими. Знову мовою оригіналу: «Повторно арестован 30.03.38 г. по обвинению в «шпионской контрреволюционной деятельности». Ему инкриминировалось, что в 1931 году он якобы организовал контрреволюционную группу из специалистов научно-исследовательского института, которая ставила своей задачей свержение Советской власти и установление буржуазно-демократического строя. В этих целях группа применяла методы вредительства, диверсии в пользу иностранных государств».

Обоянські слідчі не без допомоги симиренківських недоброзичливців звинуватили українського вченого в участі в антирадянській шкідницькій організації, тобто в злочинах, передбачених ст. 58 пп. 6 і 11 КК РСФРР. В Обояні та у Курській в'язниці професор перебував до середини вересня 1938 року. Постановою прокурора на НКВС СРСР від 2 вересня 1938 року Володимира Симиренка засуджено до страти через розстріл. Вирок виконано в ніч із 17 на 18 вересня 1938 року. Вченому йшов тоді лише 47-й рік.

Так скінчилася багатолітня мученицька Голгофа видатного українського вченого. Його поховано у безіменній братській могилі в урочищі «Солянка» під Курськом. Земля в урочищі рясно засіяна кров'ю і кістками жертв сталінських репресій.

Городищенці відвідали це сакральне для української науки місце, поклали там живі квіти і вінки. Взяли також землю з однієї з могил, у якій ймовірно знайшов спочинок і професор Володимир Симиренко. Капсула з цією землею зберігається у Мліївському музеї родини Симиренків, а іншу поховали у віртуальній могилі вченого поруч з його батьком. Перед вікном родинного будинку Симиренків посадили червону горобину з Курщини. Тендітний паросток за понад десять років перетворився у міцне дерево. Воно споглядає очима вченого-мученика на рідний дім, батьківську садибу і створену професором Володимиром Симиренком колись славетну наукову установу та збудований ним майже сто років тому модерний Будинок науки.

Після арешту Володимира Симиренка у 1933 році одним з головних завдань як тоталітарної влади, так і садівничої науки в УРСР стало «искоренение симиренковщины». Творчу спадщину видатного вченого викоринювали з людської пам'яті рішуче, цілеспрямовано і безжально. Наукові праці Володимира Симиренка за вказівкою «компетентних органів» вилучили з усіх книгозбірень. Не лише його безцінні монографічні праці, але й публікації в тогочасних фа-

хових та науково-популярних часописах згоріли у вогні енкаведистських інквізицій. Заодно заборонили і знищили всі наукові праці його батька, Левка Симиренка. Тому сьогодні їх практично не лишилось навіть у провідних публічних і фахових бібліотеках. Їх не знайти навіть у Національній сільськогосподарській книгозбірні в Голосієві. Бібліографічно-книжковий фонд у музеї родини Симиренків сьогодні створюється за рахунок жертв приватних книгозбірень.

Тож і не дивно, що кілька поколінь українських науковців та садівників-практиків упродовж майже ста років виявилися відлученими від наукової спадщини професора Володимира Симиренка, ученого-садівника, генетика, сортознавця та організатора вітчизняної науки. Лише зусиллями доньки вченого пані Тетяни Симиренко-Торп, за підтримки президента НААН України Олексія Созінова, в 1995–1996 роках видано фундаментальну наукову працю професора В. Симиренка «Часткове сортознавство» у двох томах.

Все ж слід зазначити, що у переліку ювілейних дат, затвердженому постановою Верховної Ради України 16 грудня 2020 року «Про вшанування пам'ятних дат і ювілеїв у 2021 році», № 1092-IX, називаються дві особливо важливі для вітчизняної садівничої галузі події: 100-ліття із часу створення Мліївської дослідної станції садівництва (нині — Дослідна станція помології ім. Л. П. Симиренка Інституту садівництва НААН України) та 130-ліття від дня народження професора Володимира Симиренка (1891–1938), вченого-садівника, помолога, організатора науки, педагога, репресованого. Проте, на превеликий жаль, ще й донині багатющий творчий доробок видатного українського вченого-мученика професора В. Симиренка лишається невідомим для широкого загалу науковців та садівників-практиків України.

**THE GARDENING GOLGOTHA
OF PROFESSOR VOLODYMYR SYMYRENKO
(TO THE 130th ANNIVERSARY OF HIS BIRTH
AND THE CENTENARY OF THE FOUNDATION
OF THE MLIIV RESEARCH STATION
OF POMOLOGY)**

P. V. Volvach

Crimean Branch of the Shevchenko Scientific Society
e-mail: petrovolvach@ukr.net

The article focuses on the life path, scientific, scientific-organizational and public activities of the outstanding scientist-pomologist Professor Volodymyr Levkovich Symyrenko, as well as some moments in the history of the Mliiv Research station of pomology which he founded. The struggle of V. Symyrenko with representatives of

«Michurin biology», who tried to destroy the achievements of Ukrainian scientists in the field of horticulture, liquidate the All-Union Scientific Research Institute of Fruit and Berry Farming in Kyiv, created on the basis of the Mliiv Research station of pomology, and transfer the institute to Kozlov (now the city of Michurinsk, RF). The Soviet authorities, starting from 1933, arrested V. Symyrenko three times for so-called «anti-Soviet activities». By the resolution of the prosecutor of the NKVD of the USSR of September 2, 1938, Volodymyr Symyrenko was sentenced to death by shooting. The sentence was carried out on the night of September 17–18, 1938. The scientist was then only 47 years old. He was buried in an unmarked mass grave in the Solyanka tract near Kursk.

Keywords: history of science, professor V. L. Symyrenko, pomology, history of horticulture in Ukraine.